

ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'

סדר ברכת החמה

נלקט ונערך ע"י העב"י
נחום באאמו"ר הרה"ג יוסף בנימן חנן
ניסן תשס"ט

כל הזכויות שמורות למחבר

ניתן להשיג את הקונט':

משפ' חנן

רבי עקיבא 17/22 מודיעין עלית

08-9298511 / 052-7616774

ספרי מאורות החיים

רחוב עמוס 11

02-5378699

נדפס בסיוע מכון "תורת ארם צובה"

הלכות ברכת החמה

א. ברכת החמה^א, מברכים אותה אחת לכ"ח שנה בעת שהשמש חוזרת למקומה הראשון ששם נתלתה בימי הבריאה, והיא תחול תמיד ביום ד' בחשבון התקופות על פי שמואל^ב.

^א עי' בטוב עין להגאון החיד"א סי' יח אות ג' דכתב דאין לחוש למנהג שלא מברכים מפני פי' הערוך. ודלא כמש"כ בשיירי כנה"ג סי' רכט סק"ב דבמקומו לא נהגו לברך ברכה זו, דהערוך פי' בערך חמה דהרואה חמה בתקופתה ולבנה בטהרתה, היינו שיהיו ג' ימים מעוננים שלא ראו בהם את החמה ולא את הכוכבים, בעת שיראו יש לברך, וכ"פ ר"ח [אוצר הגאונים עמ' סה]. וכ"ה בירושלמי ברכות פ"ט ה"ב. ובהיות ויש פי' אחר אמרינן סב"ל. וכן נהג המהר"ל מפראג לברך ברכה זו בלא שם ומלכות [עי' ספר בן יוחאי שער ז' סי' רפא]. ועי' בפני משה על הירושלמי שם דמש"כ שם הוא לבאר מ"ש ואת הרקיע בטהרתו, ולא פליגא אבבלי. ובפרט דאמר אביי דהיא פעם בכ"ח שנה ואיך יתכן לפרש כדברי הערוך. ואף א"ת דבאמת הירושלמי חולק, במקום שמצינו מחלוקת בבלי וירושלמי נקטינן כבבלי. וע"ע שו"ת חכם צבי בהוספות סי' ל'. וכיו"ב כתב בשו"ת זרע אמת ח"ג סי' כד דאין דברי כנה"ג מוכרחים. ועי' חזו"ע ברכות עמ' תעה דביאר דאפשר דבמקומו של כנה"ג לא נהגו לברך מחמת פירושו של רבינו בחיי בשלחן של ארבע שער א' דף קה ע"ד דהרואה חמה בתקופת תמוז מברך עושה מעשה בראשית וכן בפ"י עה"ת פרשת בראשית בפסוק יהי מאורות ברקיע השמים. וכן פי' בסידור רב סעדיה גאון עמ' צ' נו"ש שכתבו דמ"ש תמוז הוא ט"ס ועי' עטרת פז על ברכת החמה עמ' קסג]. ועי' בעיני כל חי פלאגי ברכות נט: וכן עי' בשו"ת חקקי לב פלאגי דף קיט ע"ג שכתב שלא נהגו במקומו ככנה"ג. ועי' בס' עין יצחק להגאון רבי יצחק יוסף שליט"א ח"ג (מהדר' תשס"ז) עמ' רמז. והמנהג בכל תפוצות ישראל לברך ברכה זו וכמש"כ הגאון החיד"א במקום הנז', וכ"כ במחבר"ר סק"י, וכיו"ב כתב בשער המפקד או"ח אות ח' שכ"נ בירושלים בשנת תר"א וכ"כ בספר ישרי לב דף ב' רע"ג גבי השנה הנז' וכיו"ב כתב בשמח

נפש גאגין ערך חמה. וכ"כ המאמר סי' רכט סק"ב דהעיקר כדעת הרמב"ם סמ"ג וטור ורוב גדולי הפוסקים הש"ע, מור"ם והלבוש, ולא חלקו ע"ז האחרונים. וכל כהאי מילתא דלא הוי אלא מכ"ח לכ"ח שנה, לא שייך מנהג, לומר שהמנהג שלא לברך דאפשר דלאו אדעתייהו לברכה בזמנה, וכיון שעבר זמנה תו לא מצו לברכה, וכבר ידוע דבמילתא דלא שכיחא לא שייך מנהג.

ואמרו בתוספתא ברכות פ"י ה"ט הרואה את החמה ואת הלבנה ואת הכוכבים ואת המזלות כסדרן אומר ברוך עושה בראשית, רבי יהודה אומר המברך על חמה הרי זו דרך אחרת, וכן היה רבי יהודה אומר הרואה את השם תדיר ונשתנה בו דבר צריך לברך, ע"כ. ולפ"ז דעת ר"י דאין לברך על החמה בזמן חידושה. וביאר הגאון חסדי דוד על התוספתא שם דזה טעם הסוברים לברך ללא שם ומלכות. ובמחבר"ר סק"ט הב"ד ותמה ע"ז איך הניח דברי הגמ' וכל הפוסקים בגלל דעת רבי יהודה שהוא יחידאה, ואף כוונת רבי יהודה אינה כדבריו אלא שאין מברכים בכל שנה. ועוד בפירוש דברי ר' יהודה, הביא בשד"ח אס"ד מע' ברכות סי' לג הערת הרב חיים יעקב רשל מוועליז דר' יהודה אומר המברך על החמה, היינו דמברך הברכה על החמה, עי' פסחים ז: ולא עושה מעשה בראשית, וכדאמר ר"י דהרואה את השם הגדול אומר שעשה את השם הגדול משום חשיבותא, ומפרש הרי רבי יהודה דהמברך ברכה מיוחדת על החמה הרי זה דרך אחרת, משום דאין חשיבות ומעלה בחמה נגד שאר מעשה בראשית הלבנה וכוכבים ומזלות. ויתפרש מה שסיים בתוספתא שם וכן ר' יהודה אומר הרואה את השם תדיר צריך לברך היינו ברכת עושה מעשה בראשית, כדסתים ת"ק על חמה ולבנה וכוכבים וכן על השם ולא פליג על התנא קמא רק דקא משמע לן לשיטתו ריש פ"ט דברכות גבי ים הגדול, אבל הכא ברכה מיוחדת על הרי זה דרך אחרת ואתי שפיר, עכ"ל. ולכאוי' יל"ע בדבריו דמ"ש ים הגדול מהחמה, שעליו מברכים ברכה מיוחדת, וגם הוא איננו שונה משאר מעשה בראשית, ויל"ע.

² במק"א הארכתי בחשבון התקופות, ובהא דאזלינן בתר חשבונו של שמואל, אף דחשבונו של רב אדא יותר מדוייק, אך תקופתו של שמואל ידועה היא לבני אדם יותר, וכמש"כ בשו"ת התשב"ץ ח"א סי' קח וכן בח"ג סי' קכג כתב דשמע מרבו הקדוש הרב וידאל אפרים ז"ל כי קבלה היא ביד הגאונים ז"ל דששים בתקופה [לאמירת ברוך עלינו] לתקופת שמואל אנו מונים ולא לתקופת רב אדא. וכעת ראיתי שהגר"ח כתב בספרו דרך אמונה הל' תרומות פ"ה עמ' צג בבאיה"ל דלא נזכר בגמ' תקופתו של רב אדא אלא רק את של שמואל דדבריו הלכה למשה מסיני, וכמש"כ הרמב"ם פ"ה מהל' קידוש החודש ה"ב. וכיו"ב כתב

ב. ברכה זו רשות היא, שאם רואה את החמה מברך, ואין חיוב ללכת לראות את החמה, אך מה טוב שלא יפסיד ברכה זו שהיא אחת לכ"ח שנה.²

ג. ונוסח הברכה הוא ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית.³ ומברכים ברכה זו בשם ומלכות.⁴

הגאון החזו"א או"ח סי' קלא סק"ד. ובזה דחה הגאון ר' פנחס זביחי בעטרת פו על ברכת החמה עמ' קנח שאלת הגאון חזון שמים עמ' קמב דבזמנינו לכאור' יש לחשב ע"פ תקופת רב אדא דעתה יש מחשבים וקל לחשב חלקים קטנים, אך לפי הנז' הוא הל"מ, ולא קשיא מידי.

וביותר י"ל שאפשר לברך ברכה זו בכל יום, אך חז"ל תיקנו לברך ברכה זו דוקא בזמן מסויים ולא בכל יום בכדי שלא תהא כפוזדגמא ישנה, ועי' שו"ת להורות נתן ח"ד או"ח סי' יג אות ח' דביאר בכיו"ב. ועי' מנחת בכורים דכתב דהמברך ברכה זו בכל יום מיחזי כעובד לחמה. ועי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' צ' דביאר ענין ברכת החמה שחז"ל תיקנו זאת על ההתבוננות של האדם שמתפעלת נפשו מגבורת הבורא שהגיעה החמה לנקודתה הראשונה.

² כתב בשו"ת הרשב"א סי' רמה דכל אותן שבפרק הרואה וכל אותן שנוכרו שם דלאו מזמן לזמן אלא במקום הנאה בלבד, י"ל דלאו בחובה אמרום אלא ברשות, והב"ד בשו"ת חת"ס או"ח סי' נה ובשו"ת הר צבי או"ח ח"א סי' קיט. ועי' שו"ת בצל החכמה ח"ה סי' כט שנסתפק בזה ולא הכריע וכן בעטרת פו עמ' קס.

³ עי' ברכות נט: דהנוסח הכתוב שם הוא עושה בראשית, וכן הנוסח במרבית הראשונים, אך במתני' בברכות פ"ט משנה ב' אמרו דעל ההרים וכו' אומר ברוך עושה מעשה בראשית, וכן נקט בטור סי' רכט. והוא כדעת הרא"ש בברכות פ"ט סי' יד וכ"כ ראבי"ה סי' קמו וסמ"ק סי' קצא. וכתב במחב"ר ס"ק יב דמש"כ בש"ע ברוך עושה בראשית הוא ט"ס או קיצור הלשון, ושכ"כ בפרי האדמה ח"ד דף ג' ע"ב. וכ"כ בשו"ת זרע אמת ח"ג סי' כד ובמאמר מרדכי סוף ח"ב דף שלב ע"ד.

⁴ פרי האדמה שם ומחב"ר ס"ק יא, רוח חיים סי' סק"ד ובשער המפקד הל' ברכות אות ט' ועו' כנז' לעיל בריש דברינו גבי הא דנהגו לברך ברכה זו. והוא דבר פשוט, דברכה שאין עמה שם ומלכות לא חשיב ברכה. ברכות מ: ובתוס' שם נד.

ד. השנה, שנת ה'תשס"ט, זמן ברכת החמה הוא בערב פסח, יום ד' י"ד ניסן [8 באפריל] והוא תחילת מחזור ר"ז. ואין בתאריך זה כל משמעות שהיא¹.

¹ ואין זה כך בכל השנים, אלא בתחילה היה חל בתאריך 26 במרץ, עד תחילת מחזור קצ"ט בשנת 1785 שאז חל ב6 באפריל, וממחזור ר' שלאחריו שחל בשנת 1813 חל ב7 באפריל, עד תחילת מחזור ר"ד שאז חל ב8 באפריל וכך עד עתה, וכך יהיה עד תחילת מחזור רי"א שיחול בשנת 2121 [ה'תתפ"א] שאז יחול ברכת החמה ב9 באפריל, וכך יהיה עד תחילת מחזור רט"ו שיחול שנת 2233 [ה'תתקצ"ג] ויפול בתאריך 10 באפריל. והוא האחרון לאלף הנוכחי.

² כתב בספר מאיר עיני חכמים מהד"ת [להג"ר מאיר יחיאל הלוי אב"ד ק"ק אוסטורבצא] בשיחות סוף מאמר קידוש הלבנה עמ' 52, דמעת בריאת העולם חל ג' פעמים קידוש החמה בערב פסח, שנת יציאת מצרים, שנת גאולת אסתר, שנתענו אז ביום זה, ובפעם השלישית בעת שיחול קידוש החמה בע"פ, לא ימשך עוד זמן רב ויהיה הגאולה בעהזה"י, עכ"ד. ובספר עטרת פז על ברכת החמה עמ' קפה הב"ד וכתב דהפעם השלישית כבר היתה בשנת תרפ"ה. ובשנה זו, יהיה בפעם הרביעית, אך האחרונה עד סוף האלף השישי. ועוד הביא שם דברי החסד לאברהם [מעין ב' נהר נט] גבי שנת תש"ס, וכתב דלאו דוקא שנת תש"ס, אלא בשנות תש"ס, ובפרט במוצאי שביעית כנז' במגילה יז: וסנהדרין צו. וסיים כראוי דמ"מ אין הדבר תלוי אלא בתשובתן של ישראל, ועוד כתב שם דאמר למרן הגר"ע יוסף שליט"א את דברי המאיר עיני חכמים ומיד זלגו עיני קדשו בדמעות רבות ונרגשות, ונשא עיניו למרום בבכיה רבה, ואמר לו שזוהי תפלתינו מאז ומתמיד בכל עת ובכל שעה, שיחיש הקב"ה את גאולתינו, ושיתגלה משיח צדקנו במהרה, ע"כ. ואני הקטן ראיתי דברי ספר מאיר עיני חכמים והעטרת פז, ועפ"ז כתבתי מדברים אלו בלוח שנה "בית יוסף" אופק מודיעין עלית, אך לאחמ"כ מלאני לבי לבדוק את הענין לעמקו, וראיתי שאין הדבר נכון כלל. ראשית כל, מבריאת העולם ועד עתה כבר חל ברכת החמה בערב פסח 11 פעם, ואלו הם: א'תתכא, א'תתקה, ב'תלז, ב'תקכא, ג'קלז, ג'תשנג, ג'תתלז, ד'שסט, ד'תנג, ה'סט ובשנת ה'תרפה. ועוד דשנת יציאת מצרים היא ב'תמח [2448], ושנה זו היא שנת י"ב למחזור פ"ח לבריאת העולם. ופשיטא שלא ברכו בשנה זו את החמה. וכן נס אסתר היה בשנת ג'תה [3405] ושנה זו היא שנת י"ז למחזור קכ"ב. ופלא גדול על הרב מאיר עיני חכמים שכתב דברים אלו, ואין הספר מצוי תחת ידי לראות דבריו

ה. זמן ברכת החמה הוא עד סוף ג' שעות מהיום^ה. ואם היה מעונן, אפשר לסמוך על כל הנז' בהערה ולברך בשם ומלכות עד חצות היום^ט.

במקורם. ועוד בדקנו אם היה אירועים מיוחדים בשנים שבהם חל ברכת החמה בערב פסח, ולא מצאנו מאומה בזה, וה' יאיר עינינו אם ישנם כאלה. והכלל העולה שאין בתאריך שבו חל השנה [תשס"ט] ברכת החמה כל משמעות.^ה "מג"א סק"ה בשם הלבוש, נוהג כצאן יוסף עמ' קמה, שו"ת דברי משה אמירליו סי' יח, שו"ת חת"ס או"ח סי' נו, חכמת שלמה קלוגר סי' רכט, פחד יצחק ערך חמה ח"ג דף לט ע"ד, שו"ת זרע אמת ח"ג סי' כד, טהרת המים מע' ח' אות כז ובבא"ח פרשת עקב אות יט. ובדברי חמודות [לבעל התו"ט] פרק הרוואה את מב כתב דלא ידע מנא ליה להמג"א, ואפשר לברך כל היום ולפחות עד חצות היום. וכיו"ב כתב בברכ"י סק"ב בשם מוה"ר יעקב אשכנזי מח"ס מור וקציעה. וכ"כ בספר מזמור לאסף דף קיז ע"ב בשם החיד"א [ועי' חזו"ע ברכות עמ' תע"ח [ובילקו"י הל' ברכת החמה עמ' לז] שכתב דכל שהחיד"א לא כתב דכך ההכרעה אין לסמוך ע"ז למעשה]. וכ"כ בשו"ת יהודה יעלה אסאד או"ח סי' ז' וע"ע בדגול מרבבה שכתב ע"ד המג"א: ולי נראה שזמן הברכה כל היום, ומש"כ הרמב"ם שיברך אותה בבוקר, הוא רק משום זריזות, ואפילו אם נאמר שהוא בדוקא, אולי כוונתו למעט משעה שהחמה נוטה למערב, כי ינטו צלילי ערב, וא"כ לכל הפחות עד חצות אפשר לברך בשם ומלכות, וכן עשיתי הלכה למעשה בשנת תקמ"ה שלא זרחה השמש אלא עד שעה קודם חצות היום, וברכנו בשם ומלכות, ע"כ. וכדבריו פסק בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב דף טו ע"א, שו"ת בית אפרים או"ח סס"ז, ישועות יעקב סי' רכט סק"ט. ובשד"ח בפאת השדה מע' ברכות אות לג כתב דמש"כ הנז"ב שעה קודם חצות לאו דוקא הוא, אלא שמעשה שהיה כך היה, אך הכונה שיכול לברך עד חצות. ובמעם לועז בראשית א' י"ד כתב דבשנת תס"א לא יכלו לברך כי אותו יום היה מעונן עד שעבר זמנה. וכעת ראיתי שכתב בשו"ת דברי יציב או"ח סי' צו אות ד' דמברכים אחר התפלה דראשית ערסותינו מקדימין אנחנו לחלות פני צורנו להוכיח בעליל שאין חלקנו כגויי הארצות, ואח"כ מברכין ברכת החמה, ולכן הגבילו זמנה לתלת שעי קמייטא, שהאומות עושין אותה אלקות [וכן דמלכי אומות העולם ישנים עד שעה זו], ואנחנו מברכים להשי"ת המאיר לארץ ולדרים עליה, ובוזה מראים אנו אמונתנו בהשי"ת שגם השמש הנו יציר נוצר ככל ברואי מעלה ומטה, ולזה תגדל השמחה שעל אף העבר עלינו נשארנו באמונת אמת ובתורת אמת אנחנו וצאצאינו עד עולם סלה, ע"כ.

ו. בכל העולם כולו מברכים ביום רביעי בבוקר, כל מקום לפי זמנו.
והנמצא במטוס וכשינחת יעבור כבר הזמן יברך כשהוא רואה את גלגל
החמה^{יא}.

^ט חזו"ע ברכות עמ' תעח נועי' שו"ת יחו"ד ח"ד סי' יח אות ב', וכן כתב בילקו"י
עמ' לז], ושכן פסקו האחרונים, וכ"כ בערוך השלחן סי' רכט ס"ג, ויל"ע ע"ד
העטרת פז עמ' קצו דאין לברך אחר ג' שעות כלל דסב"ל, והתעלם מדעת
הגאונים הנז' שאפשר לסמוך עליהם לברך עד חצות [ובפרט לפי מ"ש דבכל יום
אפשר לברך ברכה זו על החמה].

^י שו"ת קנין תורה ח"ג סי' כ' בשם הגר"ז בענגיס, ילקו"י הל' ברכת החמה עמ' מח
והגר"ר צבי כהן בספר ברכת החמה. וכולם דחו מש"כ האדר"ת בקונט' עובר אורח
סי' רכט דשעת הברכה משתנית לפי המקומות, ח"ל: בשנת תרכ"ט כתבתי בס"ד
שי"ל דעיקר הברכה היא לשעה שנתלית, ועל כן תשתנה שעת הברכה לפי
המקומות, ובמדינתו [רוסיה] הנוטות לצפון י"ל שהשעה מכוונת ליום השלישי
לעת ערב בשעה הששית בעוד שלא שקעה החמה. וכן בכל מקום לפי אופקו,
והרבה הסכימו לי אז, במה שלא קדמני אדם, ע"כ. ועי' בשיח השדה להגר"ק
עמ"ס ברכות דף נט: דהקשה דהתקופות נוסדו על סדר ירושלים, ולפ"ז בבני ברק
שהשקיעה מתאחרת בדקה אחת מירושלים, א"כ אפשר לראות ביום ג' לפני
השקיעה ממש, וכ"ש המדינות שנוטות יותר למערב שיכולם לראות כבר ביום ג',
ולמה לא יברכו אז, ועע"ש דביאר הענין. ועי' בשו"ת להורות נתן ח"ד סי' יז
דביאר עפ"ד הלבוש סי' תכח דמברכים בג' שעות ראשונות דתליית המאורות
היתה בשעה ג' של היום, דאז החמה בעיצומה של זריחתה וכל מעשה בראשית
במלואם וצביונם נבראו, ולכך יש לברך דוקא אז. ולכאן יל"ע דמצינו ב' דעות
בזמן תליית המאורות, די"א דנתלית בתחילת הלילה ואחרים אמרו בשעה
שלישית של היום. והביאור בזה דהרמב"ם הוכיח בפ"ט מהל' קידוש החודש ה"ג
שהשמש נברא בליל ד' בתחילת שעה ראשונה, והתחילה בתנועתה רק ביום ד'
בשעה שלישית. ועוד כתב דהשמש נבראת בתחילת ליל ד' ובלילה היא מוסתרת,
וכשהיתה זורחת לא היתה אורה בהיר עד ג' שעות ביום, לפיכך היתה התקופה
בג' שעות מיום רביעי. וזו הייתה כוונת הלבוש דבשעה ג' של היום היתה תליית
המאורות, שאז הגיעה לשיא, ויל"ע.

^{יא} שו"ת רבבות אפרים ח"ד סי' נד אות ט' בשם הגר"ש אלישיב שליט"א, וכן
העלה בעטרת פז עמ' ערה.

ז. בלילה שקודם המצוה, יכריזו ברבים על המצוה.^י
ח. מנהג ירושלים להתפלל ביום זה שחרית בנץ החמה^י, ואחר קדיש
תתקבל, כשגלגל החמה עלה מן האופק יוצאים ומברכים ברוב עם
בכדי לקיים מצות ברוב עם הדרת מלך^י.

יב כ"כ המג"א סי' רכט סק"ה שכך צוה מהרי"ל, וכ"כ בקיצור ש"ע סי' ס' ס"ז,
שו"ת הלל אומר סי' קמו אות ב' ובכה"ח ס"ק יב. ויש שנהגו להכריז בבוקר
כמש"כ ביוסף אומץ יוזפא סי' שעח, ועי' שו"ת להורות נתן ח"ד או"ח סי' יט אות
ג'.

יג וכמה טעמים יש לזה, ראשונה, דזמן ק"ש ותפלה חל קודם חיוב ברכת החמה,
דזמן ק"ש מלכתחילה הוא בסמוך לנץ החמה [ב"י סי' נח, ע"ש], וסומכים גאולה
לתפלה. ורק אחר שמסיימים התפלה, והוא אחר קדיש תתקבל, יברכו ברכת
החמה. ומש"כ בעטרת פז על ברכת החמה עמ' רט דמ"ש ברכת החמה אחר
קדיש תתקבל מחמת הדין שאין אומרים עלינו לשבח אחר ברכת החמה, וכך
יאמרו עלינו לשבח בסדר התפלה וזה יהיה גם בעבור ברכת החמה, איך מלאו
לבו לומר כן, דהגאון החיד"א כבר כתב על זה דאין לומר כלל, ומ"ש אחר
תתקבל, הוא משום דהגיע כבר זמן ברכת החמה ומיד בסיום התפלה, במקום
שאפשר להפסיק, מפסיקים ומברכים ברכת החמה.

וכיו"ב הביא בספר נברשת ח"א דף מא ע"א שבשנת תרנ"ז שלח הגאון מבריסק
להודיע שלא לברך ברכת החמה עד אחר התפלה דאין מעבירין על המצוות.
וכיו"ב כתב הגאון שמ"ח גאגין ביריעות האהל דף ק' ע"א. וכן נהג הגאון החזו"א
כמש"כ הגר"ח ק' בשיח השדה ברכות נט: שבכ"ג ניסן תשיג, זכרון מאיר, ברכנו
ברכת החמה, ומרן החזו"א בירך אחר התפלה לפני עלינו. ומש"כ בכה"ח סי'
רכט ס"ק יג דיש נוהגים להקדים את התפלה מיד בעלות השחר בשביל לברך בנץ
החמה, אין לעשות כן. וע"ש סק"ז דנראה דהוא עצמו נהג כך.

ועוד טעם כתב בילקו"י עמ' מט דק"ש ותפלה תדירים ומקודשים יותר מברכת
החמה, יש להקדימם. וכ"כ בשו"ת משאת בנימין סי' קא שמברכים אחר התפלה,
וכ"כ בשו"ת דבר משה סי' יח ובשו"ת חת"ס סי' נו.

יד מש"כ לברך ברוב עם, כך הוא המנהג מדורי דורות, וכמש"כ במנהגי וורמייזא
זו"ל: ונהירנא כד הוינא טליא בתחלת מחזור קצ"ג [שנת שעז] בק"ק בולדא
במקום מולדתי נתקבצו יחד כל הקהל בחצר בית הכנסת ובירכו על החמה עושה

ט. אך מי שלא השכים להתפלל בנץ החמה, וחושש שיעבור זמן הברכה עד שיסיים תפלתו, יברך קודם התפלה^{טו}. וכן אם חושש שתתכסה החמה בעבים, יקדים לברך אף קודם התפלה^{טז}.

מעשה בראשית, אחרי שהיא מצוה הבאה אחת לכ"ח שנה חביבה וברוב עם. וכיו"ב הביא בשו"ת פנים מאירות ח"ב סי' לח שברכו ברכה זו ברוב עם בשנת התפ"ט. וכן הביא הגאון החיד"א במעגל טוב על שנים תקי"ז ותקמ"ה ועי' שו"ת חיים שאל ח"ב סי' לח אות סט. וכ"כ בשו"ת שער אשר קובו הנז', בא"ח שנה ראשונה פרשת עקב אות יט ובכה"ח סי' רכט סק"ז. וכ"כ הגרי"מ טיקוצ'נסקי בספר תקופת החמה וברכתה עמ' צב דפשוט המנהג בכל העולם ללכת כל הקהל יחדיו מיד אחר התפלה לברך ברכת החמה ברוב עם הדרת מלך, והכל משכימין לתפלת הותיקין כדי שלא לאחר את הברכה זמן רב אחר נץ החמה, ע"כ. וע"ע בחזו"ע. וכיו"ב הביא בעטרת פז על ברכת החמה עמ' קפב, שבשנת תשמ"א בירך מרן שליט"א ברוב עם ובהדרת מלך את ברכת החמה בבית הכנסת שלו הישן בשכונת רחביה והוינא טליא. ומש"כ שיברכוהו ברוב עם, כתב לזה טעם בצפנת פענח על הרמב"ם פ"י מהל' ברכות שלא יראה כעובד לחמה מברכים ברבים דליכא בזה חשדא וכהא דאיתא בר"ה כד: גבי צורת הלבנה, יעו"ש. וכ"נ טעם זה בשד"ח מע' ברכות סי' לג, ע"ש. ואם אין לו מנין יברך אף ביחידות, דזריזין מקדימין קודם למצות ברוב עם הדרת מלך. דכן מוכח בר"ה לב: וכ"כ בברכ"י או"ח סי' א' סק"ז, שו"ת קול אליהו ח"ב או"ח ס"ס יז ועו' והב"ד בילקו"י עמ' נד. ובשו"ת שיח יצחק סי' קיא כתב דיוצאים לרחובה של עיר, ותמה מה קדושה יש לרחובה של עיר, שמא מחמת שמברכים שם הלבנה י"ב פעמים בשנה, או שיש קדושה דוקא ברחוב העיר כיוצאים לקראת המלך, וע"ז יש קדושה לרחוב העיר. ומש"כ שם דלכן אין הנשים מברכות מחמת שיוצאים לברך ברכה זו במקהלות ברחוב העיר, זה אינו דמה בכך אם יברכו בחצר ביתם, וכל כבודה בת מלך פנימה.

^{טו} דבמקום מצוה עוברת לא אמרינן תדיר ושאינו תדיר קודם. וכ"פ בחזו"ע ברכות עמ' תפ בהערה, בילקו"י עמ' נג. ועי' עטרת פז עמ' רל דכתב דבכל מקרה אם לא התפלל בנץ החמה נכון שיברך קודם התפלה, ולכא' תדיר קודם גם בכה"ג.

^{טז} רוח חיים פלאגי סי' רכט סק"ג, שו"ת שמלת בנימין בנחלת בנימין דף קלג רע"א בשם הגאון מליסא בסידור דרך חיים, שו"ת נוב"ק או"ח סי' מא וחת"ס סי'

י. זריזין מקדימין למצוות קודם לברוב עם, ולכן אם רואה את החמה יברך עליה אף שיודע שיותר מאוחר יהיה ברוב עם¹.

יא. אומרים מזמורי תהלים הקשורים לענין, כגון השמים מספרים כבוד אל, הללויה הללו את ה' מן השמים עד חק נתן ולא יעבור והלל הגדול²

נו. וכ"כ בשו"ת אמר שמואל [בן חביב] חאו"ח סי' א' שכן נהג הגאון רבי אשר קובו מחבר שו"ת שער אשר דחשש לעננים שיכסו את החמה. וטוב שיברך ברכות התורה קודם בשביל שיוכל לומר את המזמורים. עטרת פז עמ' רלב והאריך שם בדעת מרן ומור"ם בענין אמירת מזמורים דרך תחנונים קודם ברכות התורה. ובמקרה שחושש שתתכסה, יברך מיד, ולא יתעכב לומר המזמורים והלשם יחוד, וראוי שיאמר את המזמורים אחר הברכה. פשוט הוא, וכ"כ בספר אור החמה דף יט ע"ב ובעטרת פז עמ' רכו בהערה.

י" עי' בשו"ת הרב"ז סי' לב אות ח' דנסתפק בזה והב"ד המחבר"ר סי' רכו דהוכיח מר"ה לב: דזריזין מקדימין למצוות דוחה הטעם של ברוב עם הדרת מלך. ופקפק בזה לפ"ד תרומת הדשן סי' לה שכתב להמתין עם ברכת הלבנה עד מוצ"ש, וכן הוכיח מיבמות לט דלא אמרינן שהי"י מצוה לא משהינן אלא היכא שירא שמא תתבטל המצוה, ולכך לא משהים אפילו לעשותה מן המובחר, אבל כשאין ראוי להסתפק פן תתבטל המצוה משהינן לה לעשותה מן המובחר, וכן פסק מור"ם סי' תכו ס"ב. והכא נמי לא נכון לברך ברכת החמה ביחיד, אלא כל אחד ואחד חייב להמתין בכדי לעשות מצוה מן המובחר וברוב עם הדרת מלך, ע"כ. ובשו"ת יבי"א ח"ב יו"ד סי' יח אות ז' דדחה דבריו, דאף לדברי תה"ד שאני התם שהוא עצמו עושה את המצוה מן המובחר יותר, כשמברך במוצ"ש כשהוא מבושם, משא"כ כשמברך על החמה בסמוך לנץ החמה דהכי עדיף טפי, אף שאם ישהה יותר יהיה בזה משום ברוב עם הדרת מלך, אין ההידור בגוף המצוה, אלא שעל ידי אחרים נוסף הידור, ובכה"ג י"ל זריזין מקדימין למצוות כהא דר"ה לב: ולכן יפה העלו האחרונים הנ"ל שמברכים ברכת הלבנה ביחיד ולא ישהנה לברך בצבור, והיינו אף לתרומת הדשן. ומש"כ בשו"ת הרב"ז לדחות את הראיה מר"ה לב: כתב ביבי"א דדבריו סתומים, ודברי הירושלמי שם צריכים ביאור, ואנו אין לנו אלא פשטות הגמ' וכהסכמת כל האחרונים דזריזין מקדימין למצוות עדיף טפי מברוב עם הדרת מלך, ובפרט לפ"ד שו"ת לבושי מרדכי ח"ט או"ח סי' נו דלא שייך לומר ברוב עם הדרת מלך אלא במצוה שיחיד מוציא רבים, כהדיא דסי' חצר סי"ד שאחד מברך לכולם בורא מאורי האש שברוב עם הדרת מלך וכו'.

[תהלים קל"ו], דכל הקורא פסוק בזמנו מביא גאולה לעולם שנא' [משלי ט"ו כ"ג] ודבר בעתו מה טוב. ולאחמ"כ אומרים "אל אדון על כל המעשים" שמדבר על יצירת המאורות, אנא בכח ולמנצח בנגינות י". ולאחמ"כ יחזרו לבית הכנסת לסיים את התפלה. ומנהגינו שלא לומר עלינו לשבח אחר ברכת החמה², ומ"מ האומר עלינו לשבח אחר ברכת

^{יח} והוא כדאיתא בסנהדרין קא. וכן הביא כ"ז בחזו"ע ברכות עמ' תעט.
^{יט} כ"כ בשו"ת חת"ס סי' נו לומר המזמורים, ובפתה"ד ח"ג דף שטז ע"ב הוסיף הלל הגדול. ובשו"ת מים חיים רפפורט או"ח סי' כב הוסיף למנצח בנגינות מזמור שיר ואנא בכח. ועי' שו"ת דברי יציב או"ח סי' צו אות א' דכתב דהמזמורים שנאמרים עם ברכת הלבנה אינם קשורים כלל לענין ברכת החמה, ולכך אין להוסיף על המזמורים שכתב החת"ס.

^כ עי' בדברי הגאון החיד"א במורה באצבע סי' ו' אות קץ דכתב דאין לומר עלינו לשבח אחר ברכת הלבנה, כמו שנהגו באיזה מקומות בבלי דעת, וזה כלל גדול שלא לנהוג שום דבר מבלי לדעת שורש המנהג ע"פ חז"ל וכתבי האר"י האמתיים או שיש טעם כעיקר למנהג, ע"כ. וכ"כ הגר"ח פ' ברוח חיים סי' רכט סק"ט [ועי' בדבריו בסי' תכו סק"ג דכתב ללמד זכות על הנוהגים לומר עלינו לשבח אחר ברכת הלבנה, וכתב בחזו"ע ברכות עמ' תפכ דמ"מ למעשה חשש לדברי החיד"א]. ולכא"ו ה"ה בברכת החמה, ועי' פתה"ד ח"ג דף שטז סע"ד דהב"ד הגאון החיד"א, וכתב שאעפ"כ לא נמנע מלסדרו בתיקון ברכת החמה, ע"פ מש"ב החת"ס. ויש טעם לזה. ולאפוקי מסברת רבי יהודה בתוספתא דברכות פ"ו ה"י שהמברך על החמה הרי זו דרך אחרת, והיינו דרך המינים, ואנן לא קי"ל כוותיה, ולכן כשאנו מברכים ברכת החמה ואומרים אח"כ עלינו לשבח מפרשים כוונתינו שאנו משתחוים להשי"ת דוקא שהוא בורא שמים ויוסף ארץ וכו'. וכיו"ב כתב בשו"ת דברי יציב או"ח סי' צו וכן הביא בשד"ח אס"ד מע' ברכות סי' לג בשם חכם א'. ועוד כתב בפתה"ד ח"ד בסה"ס בהשמטות לח"ב סי' רכט סק"י [נהב"ד בשד"ח קודם סדר הברכה הנדפס בריש ח"ח] בשם בנו ר' שמואל דמ"ש עלינו לשבח אחר ברכת החמה יש לזה טעם דיהושע תיקן אמירת עלינו על מלחמת יריחו ואמרו באגדת בראשית פנ"ב והובא בילקוט שמואל עה"פ אם ראה תראה בעני אמתך דו' עקרות הם כנגד ז' ימי בראשית, והרביעית זו רחל כנגד יום ד' ובו נבראו השמש והירח, ועמד יוסף בנה של רחל והם השתחוו לו שנא' והנה השמש. וביאר במדרש תלפיות ערך חנה דמה שנברא ביום ד' הוא בזכות רחל,

החמה יש לו על מה לסמוך. ומי שנוהג לומר לא ישתחוה באמירת ואנחנו כורעים ומשתחוים מול השמש, אלא יטה לצד^{כא}.

יב. כמה מנהגים יש בברכה זו, איך מברכים אותה בציבור:

- יש נוהגים ששליח הציבור מברך ברכה זו בקול רם, והקהל מברכים עמו בלחש^{כב}.
- יש שנהגו שהשליח ציבור מברך ומוציא את כל הקהל י"ח^{כג}.

ונבראו בו השמש, הירח והכוכבים על שעתיד לצאת ממנה יהושע שהיה מיוסף, שהעמיד חמה ולבנה שאמר שמש בגבעון דום, ולכן שיך שפיר למימר עלינו לשבח שתיקנו יהושע במלחמת יריחו שבה העמיד השמש. ועי' משנ"ב בביאה"ל סי' תכו ס"ב ד"ה ומברך. ודעת הגאון בא"ח שנה ראשונה פרשת עקב אות יט לומר עלינו לשבח וכ"כ בלשון חכמים ח"ב סי' נ' וכן בשד"ח בנוסח ברכת החמה שהובאה בספרו ריש ח"ח הביא לומר עלינו לשבח.

כא הגרי"מ טיקוצ'ינסקי בספר תקופת החמה וברכתה עמ' פז וחזו"ע ברכות עמ' תפב בהערה. ובעטרת פז על ברכת החמה עמ' רטו הביא לזה סמך מדברי הש"ה שער האותיות מע' ק' אות כח דיזהר מלכופף רגליו בריקוד אחר ברכת הלבנה, ע"ש.

כב חזו"ע ברכות עמ' תפד בפשיטות שכך המנהג, ולפ"ד שם נראה דהטוב ביותר הוא שהש"ץ יברך בקול אם ואח"כ כל הציבור יברכו יחד. ועי' בבא"ח שנה ראשונה פרשת עקב אות יט שכתב שבירך בקול רם וכיון להוציא את הנשים והסומים, ואחר כל הסדר הנזכר אמרו הקהל קדיש על ישראל, ולפ"ז כל הקהל ברכו בשקט, ורק הוא בירך בקול רם. ובעטרת פז עמ' רסג הביא מדברי הבא"ח ראייה לכך שהש"ץ מברך בקול רם ואחריו ברכו שאר הקהל, אך אין נראה כן בדברי הבא"ח.

כג דבזה מקיימים ברוב עם הדרת מלך כמ"ש בברכות נג. וכן הביא בחזו"ע ברכות עמ' תפד בשם שו"ת ריב"ם שנייטוך יו"ד סי' לח שכאשר נתאספו בעירו לברכת החמה בשנת תקמ"ה הורה הגאון אב"ד מהר"ר צבי הירש יאנב ז"ל שהש"ץ לבדו יברך ברכת החמה, וכל העם יצאו בזה י"ח ויענו אחריו אמן, דבהיות ויש מחלוקת שמואל ורב אדא בזמן התקופות מוטב שימעטו בברכות. וכ"כ בספר שמלת בנימין דף קל"ב ע"ג, אך הסכים שאם מישאו רוצה לברך לבדו, יכול לעשות כן, יעו"ש. אך במנהג זה, יש שהשיגו עפ"ד המג"א סי' תריט סק"ג

- יש שנהגו שכל הקהל מברכים יחד^{כז}.
- יש שנהגו שהש"ץ מברך בקול רם, ולאחריו מברכים כל הציבור יחד^{כח}.
- יג. אין מברכים ברכת שהחיינו על ברכת החמה^{כט}, ויש שנהגו ללבוש בגד חדש ולברך עליו שהחיינו^ל.

שעכשיו על פי רוב אין הש"ץ מכוונים להוציא אחרים י"ח, ולכן בליל יו"ה כשהש"ץ מברך שהחיינו, כל א' ו'א' מהקהל יברך לעצמו בלחש, וכ"כ בברכ"י סי' רצה סק"ה שאין בזה חשש ברכה שאינה צריכה כשכל אחד מברך לעצמו, ואינו רוצה לצאת י"ח מהש"ץ, וכ"כ בשלמי ציבור דף שכ ע"ג, פתה"ד ס"ס רעג ועטרת פז עמ' רסב.

כ" שו"ת עצי ברושים לרבי שלמה הכהן מוילנא סי' ס' ובספר תקופת החמה וברכתה עמ' פח.

כ" שו"ת אמר שמואל או"ח סי' א' שכן נהג הגאון רבי אשר קובו מח"ס שער אשר ובחזו"ע שם, וכתב לעשות כן כספירת העומר כמש"כ מהרח"פ במועד לכל חי סי' ה' אות יט, שו"ת ישא איש חאו"ח סי' ה' ובנהר מצרים דף לב ע"ב. וכתב בחזו"ע שם דאף דהתם הטעם הוא בכדי שלא יטעו הציבור במנין הימים, גם כאן שהיא ברכה הבאה לעתים רחוקות, ויש עקולי ופשוטי בנוסח הברכה עדיף שיקדים הש"ץ ואח"כ הקהל, ונהרא נהרא ופשטיה. וקצת יל"ע בטעם זה דברכת עושה מעשה בראשית היא ברכה מצויה ומורגלת בפי הציבור.

כ" עי' מג"א סי' תכב סק"ה שהביא מכנה"ג בשם רבינו דוד אבודרהם שהטעם שאין מברכים שהחיינו בר"ח על ההלל, משום שאין לברך זמן בפחות מל' יום על אותו ענין, ומקצת החדשים חסרים. והוסיף הכנה"ג שמטעם זה עצמו אין אנו מברכים זמן על ברכת הלבנה. וכ"כ הפר"ח סי' תכו. ודייק בחזו"ע ברכות עמ' תפג דלפ"ז על ברכת החמה יש לברך. אך הביא שם טעם נוסף דאין מברכים זמן על ברכת הלבנה מדברי שבולי הלקט סי' קסז שאין צורך לברך שהחיינו בברכת הלבנה, שהרי מברכים על חידוש שמתחדשת בזמן הקבוע לה, וכ"כ בספר התניא, ולפ"ז כתב בשו"ת כתב סופר או"ח סי' לד דאין לברך שהחיינו על ברכת החמה, ועוד הוסיף טעם לזה ממשנ" [ישעיה ל' כ"ו] "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים ביום חבוש ה' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא", והנה הנביא תולה בנו את הוספת אור המאורות, שאם נטיב ונתקן את מעשינו ונחזור בתשובה שלימה, יחבוש ה' את שבר עמו, והיה אם בקולו תשמעו. וכל עוד שאין אנו שבים בתשובה אנו הגורמים חסרון אורם,

וכשאנו מברכים ברכת הלבנה והחמה אנו נזכרים בצערינו שלא הספקנו לתקן מעשינו, ודין גרמא דעצירה, ולכן אין מברכים שהחיינו. ועוד טעם כתב בחזו"ע ברכות עמ' תפג דאין כל שינוי בחמה ביום זה, אלא שאנו יודעים שהיא מתחדשת מחמת חשבון, והוא כטעם שאין מברכים שהחיינו על פירות שאין בהם שינוי משנה לשנה כגון שקדים ואגוזים, ואכמ"ל. וטעם נוסף כתבו האחרונים ומהם במאורי אור הל' ברכת החמה, דברכה זו מצויה גם על ברקים ורעמים. וכ"ז דלא כמש"כ בשו"ת חיי עולם נטע ס"ס ה' דהסתמך על דברי הב"ח סי' כט דגם על דבר שהוא ספק, אם מרגיש שמחה בלבו יכול לברך שהחיינו, ועשה בזה מעשה לברך שהחיינו בשנת תרפ"ה, והב"ד בחזו"ע שם והביא ע"ז דברי הגאון צפנת פענח שחלק עליו, ובפרט שאין דברי הב"ח מוסכמים, וגם בברכת שהחיינו אמרינן סב"ל וכמש"כ בשו"ת יבי"א ח"ד או"ח סי' נ', ובמק"א הארכנו בזה.

ובפתה"ד ח"ד בהשמטות דף שטו ע"ב דן באורך בזה והעלה שאין לברך שהחיינו, ולברך על פרי או בגד חדש לא מזדמן לכל אחד, ולכך תיקן בסוף הנוסח שאומרים כשם שזיכיתנו וכו', להוסיף בתחילה הנוסח מודים אנחנו וכו', על שהחיינו וקיימתנו וכו', כן אתה האל החי הטוב והמטיב לכל בוראיו תחיינו וכו', דבהודאה זו יוצא ידי חובת ברכת הזמן והטוב והמטיב, שהרי הודה לה' בכל האופנים, אלא דמפני הספקות הנופלים בכל הצדדים היתה ההודאה בלא שם ומלכות וסגי בהכי, כנלע"ד, עכ"ד.

¹⁰ עי' פתה"ד ח"ד בהשמטות שם דהביא מפי השמועה שכן נהג הגאון מהר"ח פ', וכן הביא בחזו"ע ברכות עמ' תפד בהערה. וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' טו דהגאון ר' פנחס עפשטיין ראב"ד העדה החרדית נהג כן. ויש שהעירו שאם יוצא ברכת החמה בימי העומר אין מברכים שהחיינו, והב"ד בעטרת פז עמ' רמט. אך בפתח הדביר שם דף שטז ע"א אות ח' כתב להתיר לאבל לברך שהחיינו על פרי חדש מחמת ברכת החמה, ולפ"ז יש להתיר אף בימי ספירת העומר. וע"ש שהאריך מאוד בזה, ולא כתב טענה זו שאין לברך בזמן ספירת העומר אף שבאותה שנה [ה'תרכ"ט] חל ברכת החמה ביום ד' כ"ו ניסן.

ובאמת שלא מצאנו כלל מקור שאין לברך שהחיינו בספירת העומר, ויש שמדמים זמן זה למש"כ בש"ע סי' תקנ"א סי"ז גבי ימי בין המצרים שטוב להזהר שלא לומר ברכת שהחיינו על פרי חדש או על מלבוש חדש, בימים שבין י"ז בתמוז ליום ט' באב, והטעם לזה דימים אלו הם ימי אבל וצער לישראל, ואין ראוי לברך שהחיינו בזמן זה. ולכך רצו לדמות את ימי ספירת העומר, שבהם אנו

יד. אם השמש מכוסה בעבים, ואין רואים אותה, אין מברכים ברכת החמה עד שיראו את השמש, ובענן דק שרואים דרכו את השמש, אפשר לברך^כ. וי"א דאי"צ לראות את כל השמש, ודי במקצתה^{כט}.

טו. אם כשהשמש היתה מכוסה בעבים ברכו ללא שם ומלכות, ושוב חזרה השמש לזרוח על הארץ, רשאים לחזור ולברך עליה בשם ומלכות^ל.

אבלים על כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא ואין מסתפרים, וכמש"כ כמה מהאחרונים. אך בחזון עובדיה יו"ט עמ' רס כתב לחלק דימי בין המצרים שבהם חרב הבית והיו עוד כמה פורעניות, הם ימי אסון כללי לעם ישראל בכללותו, וממילא אין מקום לברך שהחיינו ביום זה. אך ימי הספירה אינם נחשבים לימי פורענות, ואדרבה כתב הרמב"ן בפרשת אמור שקדושת ימי הספירה כימי חול המועד, וכ"כ במאמ"ר סי' תצג סק"ב דמותר לברך שהחיינו בימי הספירה, וכן העידו על המנהג כמה מגדולי האחרונים, וכפי שיתבאר במקומו. ולכך אין לחוש כלל לנו, ואם חל ברכת החמה בימי העומר ורוצה להחמיר ולמצוא פרי חדש ולברך עליו שהחיינו, שפיר דמי לברך. ובבגד חדש אפשר שיש להחמיר, ואכמ"ל.

^כ שו"ת חת"ס סי' נו וחזו"ע ברכות עמ' תצג, ע"ש. ועי' שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' לח דכתב דלשון הרואה חמה בתקופתה לאו דוקא שיראה גוף השמש, אלא כל שרואה אור החמה המאירה ביום ונהנה ממנה ביום תליית המאורות במרכז הראשון צריך לברך. וכדבריו כתב המאמ"ר סוף ח"ב, וכיו"ב כתב בשמלת בנימין דעשו מעשה לברך כשהשמש היתה מכוסה בעבים. אך החת"ס שם דייק בדברי הרמב"ם שכתב הרואה חמה ביום תקופת ניסן, ולא כתב כשיאיר היום. אך נראה מדבריו דאף אם השמש מכוסה מעט, אם היא נראית דרך העבים אפשר לברך, דכתב על רבו הג"ר נתן אדלר שנשען על ידו ובירך ברכת החמה כשנראה רושם החמה בין העבים, אבל אם לא תיראה כלל אין לברך על אור היום, אף דיומא דעיבא כוליה שמשא. וכ"כ בשו"ת כת"ס סי' לד. וכן בשו"ת זרע אמת ח"ג סי' כד הוכיח מדברי הרדב"ז בתשו' ח"א סי' שמא דאין לברך ברכת הלבנה מפני שאמרו הרואה לבנה בחידושה, ולפ"ז אף הרואה לבנה בחידושה. וכ"כ בספר תקופת החמה וברכתה עמ' עה. וע"ע בפתה"ד ח"ד בהשמטות דך שטו ע"א ובשו"ת דברי יציב או"ח סי' צו אות ב' כתב פתרון לזה שילכו על שפת הים ויברכו עושה מעשה בראשית.

^{כט} עי' שיח השדה להגר"ק ברכות נט: שכך נהג החזו"א בשנת תשי"ג.

טז. יש מי שגזר תענית במקום שלא ברכו על החמה מחמת שלא נראתה^{לא}.
 יז. אם הוא יום מעונן, ובאמצע ברכות ק"ש ראה שיצאה החמה בין העננים, וחושש שאם לא יברך מיד, יפסיד המצוה, יכול לברך בין הפרקים [ללא אמירת המזמורים ולשם יחוד], ואם אין שהות כלל יכול אף לברך באמצע הפרק, שהיא מצוה עוברת^{לב}.
 יח. הנשים גם מברכות ברכת החמה, דברכה זו היא ברכת השבת, וטוב שיעמדו ליד האנשים ויצאו מהם י"ח^{לג}.

^{לא} חזו"ע שם עמ' תצו, ודלא כמש"כ בשע"ת סי' רכט סק"ג דחשש לדברי הראב"ד שכל הברכות שבפרק הרואה בלי שם ומלכות, ואם יברך אח"כ בשם ומלכות הוי ברכה לבטלה, כיון שכבר יצא לדעת הארב"ד. אך כתב בחזו"ע דבהיות ולא קי"ל כראב"ד, וגם הראב"ד עצמו כתב בסוף דבריו דהמברך בשם ומלכות לא הפסיד, וא"כ מה שבירך בתחילה ללא שם ומלכות אינו כלום, דכל ברכה שאין מזכיר בה שם ומלכות אינה ברכה וכמאן דליתא דמי. וכן העלה בשו"ת עצי ברושים סי' ס' ד"ה וע"ד.

^{לב} שו"ת גנוזי יוסף הכהן סי' סו, וכתב ע"ז בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' י' דאין לו על מה לסמוך. ועי' עטרת פז עמ' רכב.

^{לג} כ"כ המג"א סי' סו סק"ה גבי קול רעמים וכ"כ בבני חיי שם בשם ספר חוקי חיים דה"ה לענין ברכת הקשת, וכ"פ בשו"ת נוב"ת או"ח סי' מא גבי ברכת הלבנה וכן חזק דבריו בערך השלחן טייב בקונט"א סי' סו וכדברי המג"א כתב גם הגאון החיד"א במחבר קונט"א סי' תכו סק"ג, ועי' שו"ת יבי"א ח"ד סי' ז' אות ה'. וכיו"ב כתב ללמוד מדברי המג"א לנד"ד בשו"ת גנוזי יוסף סי' סז אות יא וכן העלה בחזו"ע ברכות עמ' תצז.

^{לד} עי' שו"ת אור פני משה סי' יד דתפס בפשיטות שברכת החמה היא מצו"ע שהזמן גרמא, וכ"כ בשו"ת חת"ס או"ח סי' נו. אך בספר מאורי אור בבאר שבע דף קיז ע"א כתב דנשים יברכו משום דהוי ברכת השבת כברכת הנותן לשכוי בינה וכיו"ב שנשים מברכות, וכ"כ בספר נוהג כצאן יוסף עמ' קמו בשם חמיו ושהסכים עמו החכם צבי. ודברי חמיו הם בספרו שו"ת רבינו יהודה מילר, ותשו' שם בסי' קיא, דלפי הטעם שאין נשים מברכות ברכת הלבנה כי הן היו בעיקר פגם הלבנה, בברכת החמה אין את טעם זה, וכתב שם דעפ"ד ציוה החכם צבי על רעייתו הרבנית שתקדש החמה בזמנה עם כל ישראל. וכ"כ מהרח"פ בספר עתרת חיים

יט. קטן שהגיע לחינוך מברך ברכת החמה^{לד}.

כ. סומא אינו מברך ברכת החמה, וראוי שיצא י"ח ע"י הש"ץ^{לה}.

סי' כח אות ח', והגרש"ק בחכמת שלמה סי' תכו ובשו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' קצג. וכיו"ב פסקו בשו"ת מהרי"ל דיסקין בקונט"א סי' כו, ובילקוט הגרשוני סי' תכו סק"א כתב בשם ספר בוקר יזרח בקונט"א שיערי מזרח פ"ז דנשים חייבות בזה דחז"ל לא קבעו את המצוה מכ"ח שנים לכ"ח שנים אלא בגלל שכן הוא הטבע של מעשה בראשית שאין השמש חוזרת לנקודת יצירתה אלא אחת לכ"ח שנים, וכיו"ב כתב בחזו"ע פסח עמ' ח' גבי ברכת האילנות. וכ"כ דנשים יברכו בשו"ת מנחת יצחק ח"ח ס"ס לד, שו"ת יבי"א ח"ה או"ח סי' לו אות ב', אור לציון ח"ג פ"ד ה"א והגאון רבי משה לוי בברכת ה' פ"א ה"ה. וכיו"ב כתב בשיח השדה ברכות נט: שכן הורה החזו"א שנשים יברכו.

ובשו"ת שואל ומשיב תנינא ח"ד סי' קסח כתב דהנשים לא יברכו כלל גם לפ"ד דנשים מברכות על מצו"ע שהזג"ר, דבימי ירמיהו הנביא היו הנשים מקטרות למלכות שמים, ופי' הרד"ק דהיינו השמש. וא"כ יוכלו לבוא לידי טעות שמברכות ברכת החמה כדי להשפיע טובה על יצורי עולם, וכמש"כ כיו"ב הרמב"ם בפי' המשניות פ"ג דע"ז גבי הטלסמאות. והראשון לציון הגאון שמ"ח גאגין השיג ע"ז בספרו יריעות האהל ח"א דף ק' ע"א דאף על הגברים כתוב שהיו מקטרים לשמש ולירח, וכ"כ בשו"ת חבלים בנעימים ח"ג סי' ח'. ויש עוד שנתנתו טעמים למה על הנשים לברך או לא לברך, ועיקר שנשים יברכו, או שישמעו מפי הגברים ויצאו בזה י"ח וכמש"כ הבא"ח פרשת עקב אות יט. וככל זה העלה בחזו"ע ברכות עמ' תפה-ז. ועי' עטרת פז עמ' רנד-ה דכתב דהטוב ביותר דנשים לא יברכו אלא ישמעו מהגברים, וכתב כן בשם מרן הראש"ל שליט"א, אך המעיין בחזו"ע יראה דמעיקר הדין נשים מברכות, וכ"כ ביבי"א במקום הנז' דנשים חייבות מן הדין לברך ברכת החמה. ורק נראה בשו"ת יחו"ד ח"ד סי' יח אות ו' ובחזו"ע הל' ברכות דהרוצה להחמיר תשמע מהאנשים ותצא י"ח לכל הדעות.

^{לד} קונט"א ברכת החמה כהנא עמ' 14 אות יא, יזרח אור פי"ג ועטרת פז עמ' רסד.

^{לה} הגה' מהריק"ש סי' תכ"ז גבי ברכת הלבנה, דהרואה לבנה בחידושה מברך, והסומא אינו רואה. אך מהרש"ל סי' עז כתב דסומא רשאי לברך ברכת הלבנה אף שאינו מברך במוצ"ש מאורי האש, שצריך שיראה השלהבת וישתמש לאורה, מ"מ בלבנה לא אמרו שצריך שהוא יראה ויהנה לאורה, אלא שהעולם יאותו לאורה, דברכה זו נתקנה על בריאת העולם וחידושו [פסחים נד]. ודמייא להא

דמגילה כד. דסומא מברך יוצא המאורות, שנהנה ממה שאחרים רואים ועוזרים לו כמש"כ בש"ע סי' סט ס"ב. וכדבריו נקטו המג"א ופר"ח סי' תכו, מטה יהודה ח"ב דף לה ע"ב. אך הגאון החיד"א במחבר"ר סי' רכט סק"ו כתב דבדברי הרדב"ז סי' שמא משמע כמהריק"ש שסומא אינו מברך ברכת הלבנה, והגם שמהרש"ל כתב לברך, סב"ל. וכ"כ בשלמי צבור דף רלא ע"ג, חסד לאלפים סי' תכו, בא"ח שנה ב' פרשת ויקרא אות כד. וכתב הגאון החיד"א שם דה"ה גבי ברכת החמה, וכ"ש שאפשר שגם מהרש"ל לא כתב כן אלא גבי ברכת הלבנה שיש לדמותה לברכת יוצר, משא"כ ברכת החמה. וכ"פ בחסד לאלפים סי' רכט אות כט ובבא"ח פרשת עקב אות יט וכן העלה הגאון חזו"ע בהלכות ברכות עמ' תפז. ועי' פתה"ד ח"ג דף שטו ע"א דהב"ד בית עובד בכ"י שתמה על הגאון החיד"א שפסק סב"ל מפני שחשש לסברת מהריק"ש, דהרי האחרונים המג"א והפר"ח הסכימו להמהרש"ל נוכ"פ בסידור בית עובד דף קנו ע"א אות יט], ומה שהוכיח מתשו' הרדב"ז דס"ל כמהריק"ש, זה אינו, דהרדב"ז לא דיבר בסומא, אלא בעבים המכסים את הירח, שאינו בראיה אצל אחרים, משא"כ סומא שיש לו הנאה ע"י אחרים וכמו שחילק הזרע אמת ח"ג סי' כד. והוסיף ע"ז בפתה"ד דיש לדברי הזרע אמת הוכחה ממנחות מג: ותמה על החיד"א של הרגיש בזה, ומ"מ טוב שהסומא ישמע הברכה מאחר פקח ויצא י"ח, עכ"ד. וכתב בחזו"ע שם עמ' תצ דכל המעיין במקורם של דברים בתשו' הרדב"ז ישפוט בצדק דשפיר דייק מרן החיד"א מדברי הרדב"ז כדעת מהריק"ש, שדיוקו ג"כ מלשון הרואה לבנה בחידושה, וגם הסומא אינו רואה אותה. ועוד העיר שם על הרב בית עובד, שהעלה במסקנתו שסומא לא יברך ברכת החמה בשם ומלכות, והוא עצמו פסק בספר בית עובד שסומא מברך ברכת הלבנה בשם ומלכות. והרי בשניהם יש לו הנאה ע"י אחרים. אם לא שנאמר שברכת הלבנה היא על הנאת אורה שמתחדשת בכל חדש, מעין ברכת יוצר המאורות, הלכך מכיון שאחרים נהנים ממנה ועוזרים לסומא להורות לו הדרך אשר ילך בה, אף הוא יכול לברך עליה, אבל ברכת החמה נתקנה על שזכינו לראותה באותה נקודה מרכזית שתלאה הבורא, ומכיון שהסומא אינו רואה אותה אינו יכול לברך בשם ומלכות. ולפ"ז אף מהרש"ל וסיעתו יודו שאין הסומא מברך ברכת החמה. וכ"כ הגרי"מ טיקוצ'ינסקי בספר תקופת החמה וברכתה עמ' עה. אלא שהיה לו להבית עובד לבאר כל זה, ואולי חזר בו ממה שכתב בבית עובד, ולכן פסק שהסומא לא יברך ברכת החמה אלא בלי שם ומלכות. והדר הוא לכל חסידי, ועיקר כמשנתו האחרונה, עכת"ד חזו"ע.

כא. מותר לברך ברכת החמה כשמסתכל בה ע"י משקפיים, ואפילו משקפיים כהות^{לז}. וה"ה ברואה דרך משקפת^{לז}.
 כב. הרואה את החמה במראה אינו מברך^{לח}.
 כג. חולה יכול לברך כשהוא שוכב במיטתו ורואה את החמה דרך החלון^{לט}, ומלכתחילה יפתחו את החלון^מ. ואינו צריך לעמוד בשביל לברך^{מא}.
 כד. אונן לא יברך, דפטור הוא מכל המצוות^{מב}. אך יכול לברך אחר הקבורה אם לא חלף זמן הברכה, וה"ה לכל מי שראה את החמה ולא בירך, יכול לברך כשיראנה אם הוא בתוך ג' שעות לתחלת היום^{מג}.

^{לז} דראיה דרך עששית חשיב ראייה, כדמוכח בברכות כה: שאין לקרוא ק"ש כנגד ערוה שבעששית, ואכמ"ל.

^{לז} שו"ת בצל החכמה ח"ב סי' טז, וכ"נ בפתח"ד סי' רכד סק"י גבי הרואה מלך במשקפת שמברך עליו, וכן בספר משיב נפש ח"ב סי' רמד גבי רואה מקום שנעשה נס לישראל, וכן העלה בעטרת פז עמ' רפו.

^{לח} שו"ת דבר שמואל אבוהב סי' רמב גבי ברכת הלבה וחזו"ע ברכות עמ' תצא.

^{לט} מט"מ סי' תקל"ז בשם מהרש"ל, מורה באצבע אות קפה, שע"ת סי' תכו ומשנ"ב ס"ק כה גבי ברכת הלבנה.

^מ עי' חזו"ע ברכות עמ' תצב.

^{מא} דבברכת החמה לא מצינו שהורו לעמוד, ודלא כברכת הלבנה שהשוו אותה לקידוש החודש בב"ד, וכן דלא נאמר בזה לכם. חזו"ע ברכות עמ' תצב, עש"ב.

^{מב} רוח חיים סי' רכט סק"ח, שד"ח באס"ד מע' ברכות סי' ב' אות יח וכה"ח סק"ח.

^{מג} עי' שו"ת בצל החכמה ח"ה סי' כז אות ח' דכתב כן דיכול לברך בראיה שניה, וחילק ממש"כ בא"א בוטשאטש סי' רכד ס"ב דאונן שלא בירך על הקברים שלא יברך אחר הקבורה, וכשבא באינינות היה פטור מלברך ואח"כ ראה אותם תוך ל' יום, והכא הוא חייב לברך, וראיתו השניה אינה אלא המשך של ראייה ראשונה. ולכאוי' יל"ע דברכת החמה אינה חובה יותר מהברכה על הקברים, דאין חיוב לילך ולברך על החמה, אלא שאם רואה אותה מברך וכנו' לעיל וכמש"כ בשו"ת הרשב"א, ובאמת שהגאון הגו' נסתפק בזה בסי' כח, אך הכא נקט בפשיטות דהוא חובה. ואף מש"כ דאונן פטור מלברך, אינו כן, אלא הוא מנוע מלברך, ומיד כשמתאפשר לו יברך, אם לא חלף זמן המצוה. ובאמת שנ"ל להסכים בעיקר דינו

כה. אבל תוך שבעה מברך ברכת החמה^{מד}, ויכול לצאת מפתח ביתו בשביל לברך^{מה}. אך לא יאמר את המזמורים הנלוים לברכת החמה^{מי}. ומותר לו לברך שהחיינו על פרי חדש מחמת ברכת החמה^{מז}.

כו. מי שיצא לברך ברכת החמה וראה לראשונה אילנות ביומי ניסן, י"א דיקדים לברך על החמה דברכת עושה מעשה בראשית תדירה טפ"ח^{מח}.

דיברך, דמברכים בזה על חידוש החמה, ועד שעה שלישית החמה בחידושה, וכן דהוי המשך וראיה אחת, ואפשר דגם בבית הקברות יכול לברך אם הוא עדיין באותה ראייה, ויל"ע אי דמי לברכת שהחיינו באכילה ראשונה. ועי' בשו"ת בצל החכמה שם אות א' דחילק נד"ד מענין ברכת האילנות דבסי' רכו כתב במחצית השקל שאם לא בירך בעת ראייה ראשונה שוב אינו מברך, דהתם היה הפסק בין ראייה ראשונה לשניה, ולא תקנו לברך אלא על ראייה ראשונה בלבד, והכא לא נסתלק עדיין מראית החמה, ודימה הדבר למש"כ בענין ברכת שהחיינו דבאותה אכילה או לבישה יכול לברך. ולכא' לפ"ד מחצה"ש אף באונן בבית הקברות יכול לברך, דהוא עדיין באותה ראייה. ועי' עטרת פז עמ' רפה דהוכיח מדברי מהרש"פ דגם אחרי אנינותו הוא פטור, וא"א להוכיח כן מדבריו, דכוונתו היתה דבזמן אנינותו הוא פטור, אך לאחמ"כ לא כתב בזה ואפשר דחייב, ובאמת דבדברי העטרת פז שם נראה דדעתו דיברך. ובספר ברכת החמה פ"ב ס"ז עמ' מ' נראה דדעתו דאין לברך וישמע מאחר ויצא בזה י"ח.

^{מד} פתה"ד סק"ה בשם הגר"ח בעתרת חיים סי' כח אות ה', וכ"כ בספר ישרי לב דף ב' ע"ג ובשד"ח מע' ברכות סי' ב' אות יח.

^{מה} חזו"ע ברכות עמ' תצח בהערה עפ"ד שו"ת שער אפרים סי' צה שהתיר לקדש הלבנה בתוך ז' ימי האבל וכן התיר לאבל לצאת מביתו לברך ברכת החמה, וע"ע ברכ"י יו"ד סי' שצ"ג סק"א.

^{מו} יזרח אור פי"ג ס"ד ובעטרת פז עמ' רפא.

^{מז} פתה"ד ח"ד בהשמטות דף שטז ע"א [אות ח']. ועי' מש"כ בהערות כ"ז-כ"ז.

^{מח} ראיתי שהביאו מעשה משנת תשמ"א שהגאון רי"י קנייבסקי זצ"ל בעל הקהילות יעקב יצא לברך ברכת החמה וראה אז לראשונה אילנות ביומי ניסן ונתעורר אצלו ספק איזה ברכה להקדים, אם ברכת האילנות שהיא תדירה בכל שנה או ברכת החמה דלכא' ברכתה מצויה יותר שמברכים אותה על על הברקים ורעמים משא"כ ברכת האילנות שמברכים אותה רק פעם בשנה. וענה לו ע"ז בנו הגר"ח מרש"י בסוכה נו. דזמן של שהחיינו תדירה יותר מסוכה, ואף

וברית מילה קודמת לברכת החמה, אך אם חוששים שיעבור הזמן, יברכו קודם המילה^{מט}.

כז. במקרה שחל ברכת החמה בערב פסח [כשנה זו, תשס"ט] ישתדלו לברך קודם זמן ביעור חמץ, שלא להכנס לספק מהם קודם^נ.
כח. אם חל ביו"ט מותר לברך ברכת החמה בשם ומלכות^{נא}.
כט. ראוי שלא לאכול קודם ברכת החמה, אך אם הוא יום מעונן שממילא אי אפשר לברך, מותר לאכול עד שיראה את החמה ואז יברך^{נב}.

דזמן של פרי חדש או מצה אינה זו של סוכה, מ"מ כולו ברכת זמן הוא, ולכן ברכת עושה מעשה בראשית תדירה טפי, ויש להקדימה לברכת האילנות, ועוד האריך לפלפל בזה, וכן העלה בשיח השדה על ברכות שם דיקדים ברכת החמה. וכן העלה בספר ברכת החמה פ"א אות יח ובעטרת פז עמ' רמ.

^{מט} ברכת החמה פ"א אות יח ובעטרת פז שם.

^נ ברכת החמה להרב מרדכי כהנא שנת תרפ"ה [נשאז היה פעם קודמת שחל זמן ברכה זו בערב פסח] והב"ד בעטרת פז עמ' רמה, וכתב דפשיטא דביעור חמץ קודמת דהוא מצוה דאורייתא, אך זמן הביעור מדרבנן, משא"כ ברכת החמה שכל עיקרה דרבנן, וכן מצות ביעור חמץ תדירה יותר שהיא כל שנה [אך לפ"ד הגר"ח קנייבסקי הנז' לא הוי תדיר יותר]. ובספר בירור הלכה סי' רכט אות ט' הזהיר ע"ז שלא לעשות ביום זה מעמדות גדולות, שלא לעכב את הציבור, דהזמן דחוק עד זמן היתר חמץ, וח"ו יבואו לידי איסור, והב"ד בעטרת פז שם והקיש לשנה זו, ואפשר דכיום שיש יותר אפשרות לנוע בדרכים, אפשר שיתאספו בכל עיר ויספיקו להגיע לביתם לקיים מצוות היום.

^{נא} פשוט הוא, וכ"כ בספר משחא דרבוותא ח"ג סי' רכט שבשנת תקי"ז חל ביו"ט שני של פסח וברכו בקהל עם, וכ"כ הגר"ח פ"ב ברוח חיים סי' רכט סק"ד על שנת תר"א, ובשד"ח מע' ברכות סי' ב' אות יח.

^{נב} עי' שו"ת בצל החכמה ח"ה סי' כט דנסתפק בזה, וכתב דודאי אם מתפלל עם הציבור, ולאחמ"כ יוצאים לברך ברוב עם, אינו רשאי להפרד מהצבור ולאכול, אך ביום המעונן שממילא אין מברכים מיד אחר התפלה אין לאסור את האכילה, ובפרט שאין חיוב לברך ברכה זו, אלא רק אם רואה מברך, וכנז' לעיל.

סדר ברכת החמה

(על פי הסדר הנהוג כמש"כ רבותינו החיד"א, פתח הדביר והחת"ס)

ויהי נעם אדני אלהינו עלינו. ומעשה ידינו כוננה עלינו. ומעשה ידינו כוננהו:
 פתח אליהו הנביא זכור לטוב ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא
 בחשבון. אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין לית
 מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפקת עשר תקונין וקרין לון
 עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגלון ועלמין
 דאתגלון. ובהון אתכסיאת מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד
 לון. ובגין דאנת מלנאו כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר
 אתחשיב ליה כאלו אפריש בך. ואלין עשר ספירן אנון אזלין בסדרן
 חד אריף וחד קצר וחד בינוני. ואנת הוא דאנהיג לון. ולית מאן
 דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא ולא מכל סטרא. לבושין תקנת לון
 דמניהו פרחין נשמתין לבני נשא. וכמה גופין תקנת לון דאתקריאו
 גופא לגבי לבושין דמכסין עליהון ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא
 ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין.
 יסוד סיומא וגופא אות ברית קדש. מלכות פה תורה שבועל פה קרינן
 לה. חכמה מוחא איהי מחשבה מלנאו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל
 אלין תרין כתיב הנסתרות ליהנה אלהינו. כתר עליון איהו כתר
 מלכות. ועליה אתמר מגיד מראשית אחרית. ואיהו קרקפתא דתפלי.
 מלנאו איהו אות יו"ד אות ה"א אות נא"ו ואות ה"א דאיהו ארח אצילות.
 איהו שקיו דאילנא בדרועוי וענפוי. כמיא דאשקי לאילנא ואתרבי
 בתהוא שקיו:

רבון עלמין אנת הוא עלת העלות וסבת הסבות דאשקי לאילנא
 בתהוא נביעו. ויהוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא.

ובך לית דמיון ולית דיוקנא (דגופא) מכל מה דלגאו ולבר. ובקראת
 שמיא וארעא. ואפקת מנהון שמשא וסיהרא וכוכביא ומזלי. ובארעא
 אילנין ודשאין ונגתא דעדן ועשבין וחיין ועופין ונונין ובעירין ובני
 נשא. לאשתמודעא בהון עלאין ואידך ותנהגון בהון עלאין ותתאין. ואידך
 אשתמודען מעלאי ותתאי ולית דידע בך כלל. ובר מנד לית יחודא
 בעלאי ותתאי. ואנת אשתמודע אדון על כלא. וכל ספירן כל חד אית
 ליה שם ידיע. ובהון אתקריאו מלאכיא. ואנת לית לך שם ידיע דאנת
 הוא ממלא כל שמהן ואנת הוא שלימו דכלהו. וכד אנת תסתלק
 מנהון. אשתארו כלהו שמהן כגופא בלא נשמטא. אנת חכים ולא
 בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר
 ידיעא. אלא לאשתמודעא תקפך וחיילך לבני נשא. ולאחזאה לון אידך
 אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאיןון צדק ומשפט כפום עובדיהון
 דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא
 קדישא מאזני צדק תרין סמכי קשוי. חין צדק אות ברית. כלא
 לאחזאה אידך אתנהיג עלמא. אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו
 דין. ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי. ולא מכל אליו מדות כלל. קום
 רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך. דהא רשותא אית לך לגלגאה רזין
 טמירין על ידך מה דלא אתיחייב רשו לגלגאה לשום בר נש עד כען:
 קם רבי שמעון פתח ואמר לך יהוה הנדלה והגבורה והתפארת
 והנצח וההוד וגו'. עלאין שמעו אנון דמיכין דחברון ורעיא מהימנא
 אתערו משנתכון. הקיצו ורננו שוכני עפר. אליו אנון צדיקנא דאנון
 מסטרא דההוא דאתמר ביה אני ישנה ולבי ער. ולא אנון מתים. ובגין
 דא אתמר בהון הקיצו ורננו וכו'. רעיא מהימנא אנת ואבהן הקיצו
 ורננו לאתערוותא דשכינתא דאיהי ישנה בגלותא. דער כען צדיקנא
 כלהו דמיכין ושנתא בחוריהון. מיד יהיבת שכינתא תלת קלין לגבי
 רעיא מהימנא ויימא ליה: קום רעיא מהימנא דהא עלך אתמר קול

דודי דופק לנבאי בארבע אתנן דיליה. ויימא בהון פתחי לי אחותי
 רעיתי יונתי תמתי. דהא תם עונד בת ציון לא יוסיף להגלותד. שראשי
 נמלא טל. מאי נמלא טל. אלא אמר קדשא בריך הוא. אנת חשבת
 דמיומא דאתחרב בי מקדשא דעאלנא בביתא דילי ועאלנא בישובא.
 לאו הכי. דלא עאלנא כל זמנא דאנת בגלותא. הרי לך סימנא שראשי
 נמלא טל. ה"א שכינתא בגלותא. שלימו דילך ותיים דילך איהו טל.
 ודא איהו אות יו"ד אות ה"א אות נא"ו. ואות ה"א איהי שכינתא דלא
 מחשבן ט"ל. אלא אות יו"ד אות ה"א ואות נא"ו דסליקו אתנן לחשבן
 ט"ל. דאיהי מליא לשכינתא מנביעו דכל מקורין עלאין. מיד קם רעא
 מהימנא ואבהן קדישין עמיה. עד כאן רזא דיחודא. ברוך יהנה
 לעולם אמן ואמן:

תורה – סדר מעשה בראשית

ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין
 הלילה והיו לאתל ולמועדים ולמים ושנים: והיו למאורת ברקיע
 השמים להאיר על-הארץ ויהי-כן: ונעש אלהים את-שני המארת
 הנדלים את-המאור הנדל לממשלת היום ואת-המאור הקטן
 לממשלת הלילה ואת הכוכבים: ויתן אתם אלהים ברקיע השמים
 להאיר על-הארץ: ולמשל' ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין
 החשך ונרא אלהים כ"טוב: ויהי-ערב ויהי-בקר יום רביעי:

נביאים (ידמיה ל"א)

כה | אמר יהנה נתן שמש לאור יומם חקת ירח וכוכבים לאור לילה
 רגע הים ויהמו גליו יהנה צבאות שמו:
 אם-ימשו החקים האלה מלפני נאם-יהנה גם זרע ישראל ישבתו מהיות
 נוי לפני כל-הימים:

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שְׁמִי מְלִמָּה וְיִחְקְרוּ מוֹסְדֵי-אָרֶץ לְמִטָּה
 גַּם-אֲנִי אֶמְאֵס בְּכָל-זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַל-כָּל-אֲשֶׁר עָשׂוּ נְאֻם-יְהוָה:
 הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם-יְהוָה וְנִבְנְתָה הָעִיר לַיהוָה מִמִּנְהַל חֲנָנָאֵל שְׁעַר
 הַפִּנֵּה: וְיָצָא עוֹד קֵן תְּמִידָה נִגְדּוֹ עַל גְּבַעַת גִּרְבּוֹ וְנִסָּב גְּעָתָה: וְכָל-הָעַמֻּק
 הַפְּגָרִים וְהַדְּשָׁן וְכָל-הַשְּׂדֵמוֹת עַד-נַחַל קִדְרוֹן עַד-פְּנֵת שְׁעַר הַסּוּסִים
 מִזִּרְחָה קָדַשׁ לַיהוָה לֹא-יִנָּתֵשׁ וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד לְעוֹלָם:

כתובים (תהלים קל"ו)

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי-טוֹב	כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
הוֹדוּ לְאֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים	כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
הוֹדוּ לְאֱדֹנֵי הָאֲדָנִים	כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדִלוֹת לְבָדּוֹ	כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
לַעֲשֵׂה הַשָּׁמַיִם בְּתִבּוּנָה	כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
לְרַקַּע הָאָרֶץ עַל-תַּמָּיִם	כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדִלִים	כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
אֶת-הַשֶּׁמֶשׁ לְמִמְשַׁלַּת בָּיּוֹם	כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
אֶת-הַיָּרֵחַ וְכּוֹכְבֵי לְמִמְשַׁלַּת בַּלַּיְלָה	כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

לְשֵׁם יְחִיד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתִּיה בְּרַחֲמֵיהּ וְרַחֲמֵיהּ וְרַחֲמֵיהּ וְרַחֲמֵיהּ
 לְיַחְדָּא שֵׁם יו"ד ה"א בּוּא"ו ה"א בְּיַחְדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנַחְנוּ
 בָּאִים לְקַיֵּם מִצְוַת בְּרִכַּת הַחֲמָה בְּתַקּוּפָתָהּ כְּמוֹ שֶׁתִּקְנֶנוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם
 לְבְרָכָה. לְחַקֵּן אֶת שְׂרָשָׁהּ בְּמָקוֹם עֲלִיּוֹן. וְאֲנַחְנוּ מְכֻוְּנִים לְפָאֵר אֶת שְׁמֶךָ
 מִלְּפָנֶיךָ. שְׂאֵתָה הוּא רַבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲדוֹן כָּל הָעוֹלָמִים עֲלִיוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים.
 וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים. נוֹטָה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אָרֶץ. אֲשֶׁר הַכִּינּוֹת וּפְעֻלָּתָהּ
 זִמְרֵי חֲמָה. וְאֲנַחְנוּ מְקַבְּלִים עֲלֵינוּ וְעַל זֶרַענוּ וְעַל זֶרַענוּ עַד סוֹף כָּל
 הַדּוֹרוֹת אֲדֻנּוּתְךָ וְאֶלְהוּתְךָ יְתִבְרַךְ שְׁמֶךָ. וְאֶתְבָּרַךְ וְיִרְאָתְךָ וְיִחְוֶדְךָ לַעֲשׂוֹת
 רְצוֹנְךָ בְּרִצּוֹנְךָ וּלְעִבְדְּךָ בְּאַמֻּת בְּלִבְּךָ שְׁלֵם. וְיַעֲלֶה לְפָנֶיךָ בְּרָכָה זוֹ בְּאֵלֵינוּ

כינונו בכל הפגנות הראויות לכוון ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמו, לב טהור ברא לנו אלהינו ורוח נכון חדש בקרבנו, ושמרינו ותצילנו מכל פגעים ומקרים רעים המתחדשים לבא במחזור זה בכל יום ויום ובכל שעה ושעה ובכל רגע ורגע, ובצל כנפיה תסתירנו, כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחיק: ושמר צאתנו ובואנו מעתה ועד עולם: ונשם עד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני עד אגיד זרועך לדור לכל יבא גבורותיך: ועזרתך את גבורותיך להעביר גלולים מן הארץ והאלילים פרות יפרתני לתקן עולם במלכות שדי*, ובזש כל עובדי פסל המתהללים באלילים, והמה משתחווים קדמה לשמש, יאבדו כל אויביך יהנה ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, וקנים לנו יהנה אלהינו מקרא שבתוב: כי אז אהפך אל עמים שפה ברוכה לקרא כלם בשם יהנה ולעבדו שכם אחד: והנה יהנה למלך על כל הארץ ביום ההוא והנה יהנה אחד ושמם אחד: יהיו לרצון אמרי פיני והגיון לבנו לפניך יהנה צורנו וגאלינו: לך היום אף לך הלילה אתה הכינוה מאור ושמש: כי שמש ומנן יהנה אלהים תן וכבוד ותן יהנה לא ומנע טוב להולכים בתמים: ויהי נעם יהנה אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

ייראה עם שמש ולפני ירח דור דורים:

הודינו לך אלהים הודינו וקרב שמו ספרו נפלאותיך:

וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם

כשגלי מרבק:

הגידו השמים צדקו וראו כל העמים כבודו:

* בפתח"ד ח"ד בהשמטות דף שיז ע"א כתב דהוסיף כן בלשם יחוד להורות שאנו מברכים על החמה לברך בשמו ית' שהוא עושה מעשה בראשית ואין אנו משבחים לחמה שזה דרך אפיקורסות ואנו תולין הגדולה בבעליה כביכול, ולפ"ז שייך גם ההוספה של שמו ה' אלהינו יתקדש וכו' על מאורי אור שיצרת, להורות שאין לפאר אלא ליוצר בכל והשמש אינו אלא אחד ממשרתיו להנדיג עולם התחתון.

תְּלַלְוֶהָ | תְּלַלְוּ אֶת־יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם תְּלַלְוּהוּ בַּמְרוֹמִים: תְּלַלְוּהוּ
כָּל־מַלְאָכָיו תְּלַלְוּהוּ כָּל־צְבָאוֹ: תְּלַלְוּהוּ שֶׁמֶשׁ וַיָּרֶחַ תְּלַלְוּהוּ
כָּל־כּוֹכְבֵי אֹר: תְּלַלְוּהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְהַפְּנִים אֲשֶׁר | מַעַל הַשָּׁמַיִם:
יִתְלַלְוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה כִּי הוּא צִנֹּה וְנִבְרָאוֹ: וַיַּעֲמִידֵם לְעַד לְעוֹלָם
חֲקֹנָתָן וְלֹא יַעֲבֹר:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית:

אָנָּה בָּכַח. גְּדוּלַת יְמִינְךָ. תַּתִּיר צְרוּרָת: (אב"ג ית"ץ)
קִבַּל רִנָּת. עֲמֹךְ. שִׁנְכֵנוּ. טַהֲרֵנוּ נוֹרָא: (קר"ע שט"ן)
נָא גְבוּר. דּוֹרְשֵׁי יְחִידְךָ. כְּכַבֵּת שְׁמֶרֶם: (נג"ד יכ"ש)
בְּרַכֵּם טַהֲרֵם. רַחֲמֵי צְדָקָתְךָ. תָּמִיד גְּמִלֵם: (בט"ר צת"ג)
חֲסִין קְדוּשׁ. בְּרוּב טוֹבְךָ. נִהַל עֲדָתְךָ: (חק"ב טנ"ע)
יְחִיד גֹּאֵת. לְעַמֶּךָ פָּנָה. זֹכְרֵי קִדְשְׁתְּךָ: (יג"ל פז"ק)
שׁוֹעֲתָנוּ קִבַּל. וּשְׁמַע צַעֲקָתָנוּ. יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת: (שק"ו צי"ת)
(בלחש) בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: (בשכמל"ו)

לְמַנְצָח בְּנִינָת מִזְמוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יַחֲנֵנוּ וַיְבָרְכֵנוּ יֵאָר פָּנָיו
אֲתֵנוּ סִלָּה: לְדַעַת בְּאֶרֶץ דִּרְכָּךָ בְּכָל־גּוֹיִם יִשׁוּעָתְךָ: יוֹדוּךָ
עַמִּים | אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלֵם: יִשְׁמְחוּ וַיִּרְנְנוּ לְאֵמִים
כִּי־תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיֶּשֶׁר וּלְאֵמִים | בְּאֶרֶץ תִּנָּתֵם סִלָּה: יוֹדוּךָ

עַמִּים | אֱלֹהִים יוֹרוּךְ עַמִּים כָּלָם: אֶרֶץ נְתַנָּה יְבוּלָהּ יִבְרַכְנוּ
אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: יִבְרַכְנוּ אֱלֹהִים וַיִּירָאוּ אוֹתוֹ כָּל אַפְסֵי אֶרֶץ:

לַמִּנְצָח מִזְמוֹר לְדוֹד: הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד־אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מְגִיד
הַרְקִיעַ: יוֹם לַיּוֹם גִּבֵּיעַ אָמַר וּלְיָלָה לְלַיְלָה יַחֲוֶה־דָּעַת: אֵין־אָמַר וְאֵין
דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמַע קוֹלָם: בְּכָל־הָאֶרֶץ | יֵצֵא קוֹם וּבִקְצֵה תִּבְל מְלִיָּהֶם
לְשֹׁמֵשׁ שֹׁם־אֶהֱל בָּהֶם: וְהוּא בָּחֲתָן יֵצֵא מִחֻפְתּוֹ יִשִּׁישׁ כְּגִבּוֹר לְרוּץ
אֶרֶח: מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם | מוֹצֵאוֹ וּתְקוּפָתוֹ עַל־קִצּוֹתָם וְאֵין נִסְתָּר מִחֻפְתּוֹ:
תּוֹרַת יְהוָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ עֲדוּת יְהוָה נֶאֱמָנָה מוֹחֲכִימַת פְּתִי:
פְּקוּדֵי יְהוָה יִשְׁרִים מְשֻׁמְחֵי־לֵב מִצְנֹת יְהוָה בְּרָה מְאִירַת עֵינַיִם: יִרְאֵת
יְהוָה | טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לְעַד מְשַׁפְּטֵי־יְהוָה אֱמֶת צָדִיק וַיְחַדּוּ: תִּנְחַמְדִּים
מִזֶּהָב וּמִפָּז רָב וּמִתּוֹקִים מִדְּבַשׁ וְנֶפֶת צוּפִים: גַּם־עֲבָדֶיךָ נִזְהָר בָּהֶם
בְּשִׁמְרָם עֶקֶב רָב: שְׂגִיאוֹת מִי־יִבִּין מִנִּסְתָּרוֹת נִקְנִי: גַּם מִזִּדִּים | תִּשְׁדֹּךְ
עֲבָדֶיךָ אֶל־יִמְשְׁלוּ־בִי אֲזִי אֵיתָם וְנִקְיִיתִי מִפֶּשַׁע רָב: יִהְיוּ לְרִצּוֹן |
אִמְרֵי־פִי וְהִגִּינוּ לִבִּי לִפְנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְנֹאֲלִי:

שִׁיר לַמַּעֲלֹת אֲשָׁא עֵינִי אֶל־הַהָרִים מֵאֵין יִבָּא עֲזָרִי: עֲזָרִי מַעַם יְהוָה
עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאֶרֶץ: אֶל־יִתֵּן לַמּוֹט רִגְלֶיךָ אֶל־יָנוּם שְׁמֶרְךָ: הִנֵּה לֹא־יָנוּם
וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: יְהוָה שְׁמֶרְךָ יְהוָה צִלְּךָ עַל־גֵּד יְמִינֶךָ: יוֹמָם
הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־יִכְפֹּה וַיִּרְחַב בְּקִילָה: יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע יִשְׁמֹר
אֶת־נַפְשְׁךָ: יְהוָה יִשְׁמֹר־צִאתְךָ וּבּוֹאֶיךָ מִעֲתָה וְעַד־עוֹלָם:

ברכות דף נט ע"ב

תנו רבנן הרואה חמה בתקופתה אומר ברוך עושה מעשה בראשית.
אימת הוי, אמר אבבי כל תמנייא ועשרין שנין, והדר מחזור, ונפלה
תקופת ניסן בשתבאי, ובאורתא דתלת נגהי ארבע.

ברייתא דפרק שירה

שמש אומר שירה: שמש ירח עמר ובלה לאור חציו יחלכו לנגה ברק
חניתך: ואומר: קומי אורי כי בא אורך וכבוד יתנה עליך ירח:

אל אדון על כל המעשים. ברוך ומבורך בפי כל הנשמה:
גדלו וטובו מלא עולם. דעת ותבונה סובבים הודו:
המתנאה על חיות הקדש. ונהדר בכבוד על המרפבה:
זכות ומישור לפני כסאו. חסד ורחמים מלא כבודו:
טובים מאורות שבראם אלהינו. יצאם בדעת בבניה ובהשכל:
כח ונבירה נתן בהם. להיות מושלים בקרב תבל:
מלאים זיו ומפיקים נוגה. נאה זיום בכל העולם:
שמים בצאתם שמים בבואם. עושים באימה רצון קוניהם:
פאר וכבוד נותנים לשמו. צהלה ורנה לזכר מלכותו:
קרא לשמש ניזרח אור. ראה והתקין צורת תלבה:
שבח נותנים לו כל צבא מרום. תפארת וגדולה שרפים וחיות ואופני
הקדש:

שמו יתנה אלהינו יתקדש. וזכרך יתפאר מלכנו בשמים ממעל ועל
הארץ מתחת. על כל שבח מעשה ידיך. ועל מאורי אור שיצרת המה
יפארוך סלה:

רבי חנניה בן עקשיא אומר: רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את
ישראל. לפיכך הרבה להם תורה ומצות. שנאמר: יהיה חפץ למען
צדקו. יגדיל תורה ונאדיר:

יתגדל ויתקדש שמה רבא. (אמן): בעלמא די כרא פרעותיה. וימליך
מלכותיה. ויצמח פרקניה. ויקרב משיחה. (אמן): בתיכון וביומיון ובחני
דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן. (אמן): יהא שמה רבא

מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך. וישתבח. ויתפאר. ויתרומם. ויתנשא. ויתהדר. ויתעלה. ויתהלל שמייה דקדשא בריה הוא. (אמן): לעילא מן כל ברכתא. שירתא. תשבחתא ונחמתא. דאמירן בעלמא ואמרו אמן. (אמן): על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון. דעסקין באורייתא קדשתא. די באתרא דדין ודי בכל אתר ואתר. יהא לנא ולחון ולכון חנא וחסדא ורחמי. מן קדם מארי שמיא וארעא ואמרו אמן. (אמן): יהא שלמא רבא מן שמיא. חיים ושבע וישועה ונחמה ושינבא ורפואה ונאילה וסליחה וכפרה ורינוח ונצלה. לנו ולכל עמו ישראל ואמרו אמן. (אמן): עושה שלום במרומיו. הוא ברחמייו יעשה שלום עלינו. ועל כל עמו ישראל ואמרו אמן. (אמן):

מוזדים אנחנו לך ומתללים לשם תפארתך. ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש. על שהחיייתנו וקנמתנו והגיעתנו עד היום הזה*. לברך ברכת הודאה זו לפניך. ויהי רצון מלפניך יהנה אלהינו ואלהי אבותינו ששם שזכרנו לברך ברכת החמה ביום זה. בן האל החי הטוב והמטיב לכל ברואי. בן תחינו ותקיימנו ותחננו ותזכנו לברך ברכה זו לתקופות החמה האחרות הבאות עלינו לשלום. שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך. ותן לנו חיים ארבים. חיים של שלום. חיים של טובה. חיים של ברכה. חיים של פרנסה טובה. חיים של חלוצי עצמות. חיים שיש בהם יראת חשא. חיים שאין בהם בוששה וכלמה. חיים של עשר וכבוד לעבודתך וליראתך. חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים לשמה. חיים שתמלא משאלות לבנו לטובה לעבודתך וליראתך. ותזכנו לראות פני משיחך. ותקים בנו מקרא שכתוב על

* כתב בפתח הדביר ח"ד בהשמטות דף שטו ע"ד דהוסיף נוסח זה וכן נוסח בן אתה האל החי הטוב והמטיב לכל ברואי תחינו וכו', דבהודאה זו יוצא י"ח ברכת זמן והטוב והמטיב למה שצידדנו, שהרי הודה לה' בכל האופנים, אלא דמפני הספקות הנופלים בכל הצדדים היתה ההודאה בלא שם ומלכות וסגי בהכי, כנלענ"ד. ע"ב.

יְדֵי נְבִיאָדָּה: וְהִנֵּה אֹרֶחַ הַלְבָנָה כְּאֹרֶחַ הַחֲמָה וְאֹרֶחַ הַחֲמָה יִהְיֶה שְׁבַע עָתִים כְּאֹרֶחַ שְׁבַע עֲתֵימִים בְּיוֹם חֶבֶשׁ יִהְיֶה אֶת־שֶׁכֶר עָמּוֹ וּמִחֵץ מִכָּתוֹ יִרְפָּא: וּבֶן דָּוִד עֲבָדָד יָבֹא וְיִגְאָלֵנוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ. בְּטָרֶם כָּל יַצִּיר נִבְרָא: לַעֲת נַעֲשֶׂה בְּחִפְצוֹ כָּל. אֲזִי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא: וְאַחֲרֵי כָכָלֹת הַכָּל. לְבָדוֹ יִמְלֹךְ נִוְרָא: וְהוּא הָיָה וְהוּא הָיָה. וְהוּא יִהְיֶה בְּתַפְאָרְתָּה: וְהוּא אֶחָד וְאֵין שְׁנֵי. לְהַמְשִׁילוֹ וּלְהַחֲבִירָה: (וְהוּא רֵאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן. לְכָל חֶמֶד וּלְכָל צוּרָה:) בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תַכְלִית. וְלֹא הָעֵז וְהַמְשָׁרָה: בְּלִי עֶרֶךְ בְּלִי דְמִיּוֹן. בְּלִי שְׁנוּי וְתַמּוּרָה: בְּלִי חֲבוּר בְּלִי פְרוּד. גְּדוֹל כַּחַ וְגִבּוּרָה: וְהוּא אֵלִי וְחִי גּוֹאֲלִי. וְצוּר חֲבָלִי בְּיוֹם צָרָה: וְהוּא נָסִי וּמְנוּסִי. מְנַת כּוֹסֵי בְּיוֹם אֶקְרָא: וְהוּא רוֹפֵא וְהוּא מְרַפָּא. וְהוּא צוֹפֵה וְהוּא עֹזְרָה: בְּיָדוֹ אֶפְקִיד רוּחִי. בְּעֵת אִישָׁן וְאַעִירָה: וְעַם רוּחִי גּוֹיָתִי. אֲדַנִּי לִי וְלֹא אֵירָא: בְּמִקְדָּשׁוֹ תִּגַּל נַפְשִׁי. מְשִׁיחֵנוּ יִשְׁלַח מְהֵרָה: וְאֵז נָשִׁיר בְּבֵית קִרְשִׁי. אָמֵן אָמֵן שֵׁם הַנוֹרָא:

מהודא ומשבח אנא לאבוהא דבשמיא, אשר בחסדו הגדול הגיענו
ליום הזה, יום ד' בשבת י"ד ניסן שנת התשס"ט ליצירה, וברכנו ברכת
החמה זכה וברה בשם ומלכות ברב עם הדרת מלך מלכו של עולם
ככל הסדר הלז המסודר לפניך. הוא ברחמיו יזכנו לאורך ימים ושנים
רבות לעבודתו יתברך שמו ולברך ברכה זו עוד כמה פעמים על הארץ
הטובה אמן כן יהי רצון:

תזכו לשנים רבות נעימות וטובות

לעילוי נשמת

מר זקני

ר' דוד בן מרים חנונון' דיין ז"ל

מרת זקנתי

בהיה בת בוליסיה חנונון' דיין ע"ה

מר זקני

הרה"ח ר' רפאל ברוך בן הרה"צ המקובל רבי נחום ארליך זצ"ל

מר חמי זקני

זקן רבני ארם צובה

הגאון הגדול רבי אברהם מרדכי ניסים

בן הגאון רבי עזרא ומרת שמחה הררי רפול זצוק"ל